

คำชี้แจง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เล่มนี้ จัดพิมพ์โดย บริษัท ครูมีเดีย จำกัด

ผู้เรียบเรียง

๑. ผศ. ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

ผู้ตรวจ

๑. ดร.ณชนก หล่อสมบูรณ์
๒. ผศ. ดร.ณัฐธิดา ภูจิรา
๓. นางสาวสุวิรัตน์ รัตนพงศ์ธระ

บรรณาธิการ

๑. ดร.สุชาติ ทองลิมา
๒. ดร.ปริยศรี พรหมจินดา

หนังสือเล่มนี้ประกันคุณภาพโดยผู้ผลิต และจะต้องส่งให้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตรวจสอบประเมินคุณภาพทางวิชาการ เพื่อออกใบอนุญาตให้ใช้ในสถานศึกษาแทนใบประกันคุณภาพของสำนักพิมพ์ กรณีที่พบข้อบกพร่องข้อผิดพลาด กรุณาแจ้งให้สำนักพิมพ์ทราบเพื่อดำเนินการตามที่ระบุในใบประกันคุณภาพสื่อฯ (ปกหลัง) พร้อมทั้งแจ้งให้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาทราบด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาอนุญาตให้ใช้หนังสือในสถานศึกษาต่อไป

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์ ๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ผศ. ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า ศษ.บ. (จิตรกรรมสากล), กศ.ม. (ศิลปศึกษา),
ปร.ด. (ศิลปวัฒนธรรมวิจัย)

ผู้ตรวจ

ดร.ณชนก หล่อสมบูรณ์ กศ.บ. (ทัศนศิลป์ศึกษา), ค.ม. (ศิลปศึกษา), ปร.ด. (ศิลปศึกษา)
ผศ. ดร.ณัฐธิดา ภูจิรา ค.บ. (ศิลปศึกษา), ค.ม. (บริหารการศึกษา), ค.ด. (ศิลปศึกษา)
นางสาวสุวิรัตน์ รัตนพงศ์ธระ กศ.บ. (ทัศนศิลป์ศึกษา), กศ.ม. (ศิลปศึกษา)

บรรณาธิการ

ดร.สุชาติ ทองลิมา กศ.บ. (ศิลปศึกษา), ค.ม. (ศิลปศึกษา), ค.ด. (ศิลปศึกษา)
ดร.ปริยศรี พรหมจินดา ค.บ. (ศิลปศึกษา), ค.ล.ม. (ทัศนศิลป์ศึกษา), ค.ด. (ศิลปศึกษา)

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๘ พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม ราคา ๗๘ บาท ISBN : 978-616-8299-45-6

บริษัท ครูมีเดีย จำกัด
KURU MEDIA CO., LTD.

จัดพิมพ์โดย บริษัท ครูมีเดีย จำกัด

๘๗/๑๒๙ ถนนเทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๕ ๔๘๑๘ โทรสาร ๐ ๒๕๕๐ ๒๕๒๓

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท ครูมีเดีย จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน **ทัศนศิลป์ ๒** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ได้เรียบเรียงขึ้นโดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๑ ทัศนศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ นำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการค้นคว้าสำรวจ สร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีม แก้ปัญหา สื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ และพัฒนาสู่การประกอบอาชีพได้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ได้จัดเนื้อหาให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีตลอดจนเห็นคุณค่าของศิลปะ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น ๕ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ
๒. ความรู้พื้นฐานงานศิลปะ
๓. เทคนิคการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์
๔. ทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาไทยและสากล
๕. บูรณาการงานทัศนศิลป์

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ฝ่ายวิชาการ บริษัท คุรุมีเดีย จำกัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา ทักษะศิลป์ ๒
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เวลา ๔๐ ชั่วโมง/ปี

มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ การบรรยายผลงานศิลปะของตนเองและผู้อื่น ได้อย่างถูกต้อง การจัดองค์ประกอบศิลป์ ทักษะธาตุ รวมไปถึงประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์สากล

มีทักษะความสามารถในการวาดเส้น การเขียนภาพด้วยสื่อออยล์พาสเทล วาดภาพจิตรกรรมไทย สร้างสรรค์ประติมากรรมหุ่นต่าและประติมากรรมโครงสร้างเลียนแบบได้อย่างถูกต้อง สวยงาม รวมไปถึงสามารถ บูรณาการงานทัศนศิลป์กับวิชาอื่น ๆ ได้

ชื่นชมและเห็นคุณค่าผลงานศิลปะของตนเองและผู้อื่น ชื่นชอบการสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์ หลากหลายรูปแบบและนำความรู้และความสามารถที่ได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด หน่วยการเรียนรู้	สาระที่ ๑									
	มฐ. ศ ๑.๑							มฐ. ศ ๑.๒		
	ตัวชี้วัด							ตัวชี้วัด		
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๑	๒	๓
๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ				✓	✓					
๒ ความรู้พื้นฐานงานศิลป์	✓									
๓ เทคนิคการสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์		✓	✓			✓				
๔ ทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาไทยและสากล								✓	✓	✓
๕ บูรณาการงานทัศนศิลป์							✓	✓		

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ ๑

การบรรยายผลงานศิลปะของตนเองและวิจารณ์ผลงานศิลปะของผู้อื่น ๒
ใบงานที่ ๑.๑ การวิจารณ์ภาพเขียน ๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

ความรู้พื้นฐานงานศิลป์ ๗

การจัดองค์ประกอบศิลป์ ๘
ใบงานที่ ๒.๑ ความเป็นเอกภาพ ๑๑
ทัศนธาตุ (Visual Elements) ๑๓
ใบงานที่ ๒.๒ สร้างศิลปะจากรูปร่างเรขาคณิต ๑๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

เทคนิคการสร้างสรรค์ผลงาน ทัศนศิลป์

๑๗

การวาดเส้น	๑๘
ใบงานที่ ๓.๑ สิ่งเดียวที่ฉันชอบ	๒๑
การเขียนภาพด้วยสีออย์พาสเทล (Oil Pastel)	๒๒
ใบงานที่ ๓.๒ โดดเด่นด้วยสีออย์พาสเทล	๒๖
ใบงานที่ ๓.๓ เปรียบเทียบผลงานต่างเทคนิค	๒๘
จิตรกรรมไทย	๒๙
ใบงานที่ ๓.๔ ลอกลายไทย	๓๑
ประติมากรรมปูนต้ำ	๓๖
ใบงานที่ ๓.๕ สร้างประติมากรรมปูนต้ำด้วยตนเอง	๔๐
ประติมากรรมโครงสร้างเส้นแบบ	๔๑
ใบงานที่ ๓.๖ การถ่ายโยงรูปร่างด้วยวัสดุที่หาได้ง่าย ราคาถูก	๔๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

ทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาไทย และสากล

๔๔

ประวัติศาสตร์ศิลป์ไทย	๔๕
ใบงานที่ ๔.๑ ไปเที่ยวอยุธยากรุงเก่ากันเถอะ	๕๓
ศิลปินร่วมสมัยของไทย	๕๕
ประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันตก	๕๙
ใบงานที่ ๔.๒ ภาพกระจก	๖๒
ลัทธิทางศิลปะ	๖๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

บูรณาการงานทัศนศิลป์

๖๘

ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมไทย	๗๐
ใบงานที่ ๕.๑ หาทางกลับบ้าน	๗๕
โครงการทัศนศิลป์	๗๗
ใบงานที่ ๕.๒ ออกแบบโปสเตอร์ชักจูงให้ใช้วัสดุธรรมชาติทำกระทง	๗๙

บรรณานุกรม

๘๓

แผนผังแสดงสาระการเรียนรู้

๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ

การบรรยายผลงานศิลปะของตนเอง
และวิจารณ์ผลงานศิลปะของผู้อื่น

๒ ความรู้พื้นฐานงานศิลป์

การจัดองค์ประกอบศิลป์

ทัศนธาตุ (Visual Elements)

๓ เทคนิคการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

การวาดเส้น

การเขียนภาพด้วยสีออย์พาสเทล (Oil Pastel)

จิตรกรรมไทย

ประติมากรรมปูนต้ำ

ประติมากรรมโครงสร้างเส้นแบบ

ทัศนศิลป์ ๒

๕ บูรณาการงานทัศนศิลป์

ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมไทย

โครงการทัศนศิลป์

๔ ทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาไทยและสากล

ประวัติศาสตร์ศิลป์ไทย

ศิลปินร่วมสมัยของไทย

ประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันตก

ลัทธิทางศิลปะ

การเรียนรู้

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ

บทเรียนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรฐาน ศ ๑.๑ สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัด : สิ่งที่น่าชื่นชมและปฏิบัติได้

ศ ๑.๑ (๔) สร้างเกณฑ์ในการประเมินและวิจารณ์งานทัศนศิลป์

(๕) นำผลการวิจารณ์ไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางาน

สาระการเรียนรู้

การบรรยายผลงานศิลปะของตนเอง และวิจารณ์ผลงานศิลปะของผู้อื่น

กิจกรรมเรื่อง : การวิจารณ์ภาพเขียน

ความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้

แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ และประเมินงานทัศนศิลป์ของตนเอง และผู้อื่น พร้อมทั้งนำผลการวิจารณ์ไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางาน

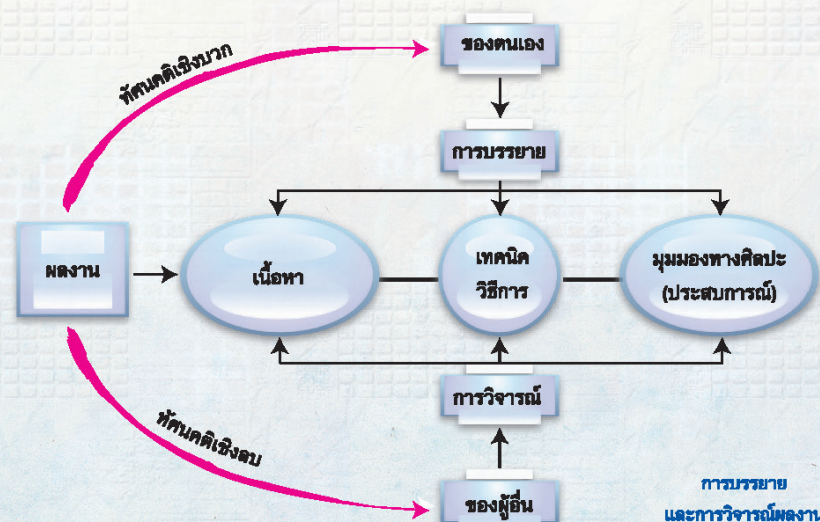

การบรรยายผลงานศิลปะของตนเอง และวิจารณ์ผลงานศิลปะของผู้อื่น

การบรรยายผลงานศิลปะของตนเอง มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของตนโดยอาศัยศิลปะเป็นเครื่องมือ

การบรรยายผลงานศิลปะของตนเองกับการวิจารณ์ผลงานศิลปะของผู้อื่นมีความสัมพันธ์กันทางด้านเนื้อหา เทคนิควิธี และมุมมองทางศิลปะ ผู้ที่ทำหน้าที่บรรยายผลงานศิลปะของตนเองกับผู้วิจารณ์ผลงานศิลปะของผู้อื่นคือบุคคลคนเดียวกัน ความคิดและมุมมองทางศิลปะก็คือความคิดเดียวกัน ผลของการแสดงออกทางความคิดจึงมีคุณค่าเท่าเทียมกัน

การบรรยายผลงานศิลปะของตนเองกับการวิจารณ์ผลงานศิลปะของผู้อื่นมีความแตกต่างกันที่ผลงานซึ่งเป็นของตนเองกับผลงานที่เป็นของผู้อื่น โดยธรรมชาติของมนุษย์จะมีความเห็นแก่ตัวแฝงอยู่ในจิตใจทุกคน อาจมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง ดังนั้นเมื่อมนุษย์กล่าวถึงการกระทำใดๆ ของตนเอง ก็จะกล่าวในเชิงบวกหรือในสิ่งที่ดี สิ่งที่ไม่ดีหรือบกพร่องจะปิดบังเอาไว้ในทางตรงกันข้าม ถ้ากล่าวถึงการกระทำของผู้อื่นก็จะกล่าวในเชิงลบ หรือค้นหาข้อบกพร่องจุดที่จะโจมตี ด้วยเหตุนี้เมื่อกล่าวถึงผลงานของตนเองจึงใช้คำว่า “บรรยาย” และกล่าวถึงผลงานของผู้อื่นก็ใช้คำว่า “วิจารณ์” ซึ่ง ๒ คำนี้มีน้ำหนักของการกระทำต่างกัน

การบรรยาย คือ การอธิบายหรือเล่าเรื่องที่เกี่ยวกับผลงานให้ผู้อื่นได้รับรู้ อาจบรรยายบางส่วนหรือบรรยายให้ครอบคลุมทุกเรื่องก็ได้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความคิดและเจตนาของผู้บรรยาย

การวิจารณ์ผลงานศิลปะ เป็นการกล่าวถึงความงามที่มีอยู่ในผลงานศิลปะแต่ละชิ้น ซึ่งผู้วิจารณ์ต้องทำความเข้าใจ และสามารถอธิบายความหมายที่สะท้อนภาวะของศิลปินที่แสดงออกในงานศิลปะ การวิจารณ์ผลงานศิลปะจึงมีขั้นตอนในการพิจารณาด้วยการแสดงรายละเอียดด้านกายภาพ การวิเคราะห์ การเปรียบเทียบ และความเป็นมา จนสามารถตีความและตัดสินคุณค่าของผลงานชิ้นนั้นได้ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

๑. ขั้นพรรณนา เป็นขั้นตอนของการค้นหาข้อมูลเบื้องต้นด้านกายภาพที่มองเห็นในผลงานศิลปะอย่างละเอียด โดยไม่มีการวิเคราะห์หรือแสดงความคิดเห็นใดๆ ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่การมองด้านองค์ประกอบศิลป์ และความเป็นมา เช่น ลักษณะของการจัดองค์ประกอบ เส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว ความกลมกลืน ความขัดแย้ง ชื่อผลงาน เทคนิคการสร้างผลงานและความเป็นมา เป็นต้น

๒. ขั้นการวิเคราะห์รูปแบบ เมื่อได้ข้อมูลขั้นพรรณนาในขั้นตอนที่ ๑ แล้ว จึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาคุณค่าและความสมบูรณ์ของงานศิลปะโดยการอ้างอิงทฤษฎีหรือหลักการต่างๆ ทางศิลปะ ตามแนวทางดังนี้

๒.๑ ส่วนประกอบด้านการรับรู้ทางทัศนธาตุ เช่น สี พื้นผิว รูปร่าง รูปทรง เป็นต้น

๒.๒ ส่วนประกอบด้านโครงสร้างตามหลักการจัดองค์ประกอบของศิลปะ เช่น ความเป็นเอกภาพ ความสมดุล ความกลมกลืน ความขัดแย้ง เป็นต้น

๒.๓ ด้านเทคนิควิธีการในการสร้างผลงานศิลปะ เช่น การวาดเส้น การเขียนภาพสีน้ำ การเขียนภาพสีน้ำมัน การสร้างประติมากรรมปูนสูง ภาพพิมพ์ เป็นต้น

๒.๔ ด้านเนื้อหาแรงบันดาลใจที่ศิลปินสร้างงานศิลปะ เช่น เพื่อสื่อให้เห็นความต้องการของสังคมกลุ่มหนึ่ง เพื่อสะท้อนภาพทางสังคมปัจจุบัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม เพื่อออกเลียนแบบธรรมชาติ เพื่ออยู่ในยุคสมัยหรือลัทธิอื่นๆ เป็นต้น

๒.๕ ด้านความรู้สึกละสัมผัสได้จากมุมมองเห็นทำให้เกิดผลต่อการรับรู้ เช่น ความเศร้า สะเทือนใจ ความสนุกสนานเบิกบาน ความฮึกเหิมต่อสู้ ความสำนึกรับผิดชอบ เป็นต้น

๓. ขั้นการตีความ เป็นการค้นหาความหมายและเนื้อหาสาระของงานศิลปะ เพื่อสรุปว่าผลงานชิ้นนั้นสร้างขึ้นจากแรงบันดาลใจอะไร มีความหมายอย่างไร มีเนื้อหาสาระเช่นไร และทุกอย่างเกิดจากองค์ประกอบส่วนใด (ในขั้นตอนนี้ ถ้าการให้เหตุผลมีความเหมาะสมก็อาจจบการวิจารณ์ได้โดยไม่ต้องมีขั้นตอนการประเมินค่า)

๔. ขั้นการประเมินค่าหรือการตัดสิน เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจารณ์ผลงานทางศิลปะ ซึ่งต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ทางทัศนศิลป์อย่างมาก เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ศิลปินผู้สร้างงานจึงต้องมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

๔.๑ เปรียบเทียบกับผลงานเก่าที่ศิลปินเคยทำมาก่อน

๔.๒ ประเมินความเป็นต้นแบบว่าเป็นผู้สร้างงานลักษณะนี้คนแรกหรือลอกเลียนแบบผู้อื่น

๔.๓ ประเมินด้านความสามารถในการสร้างงานศิลปะด้วยเทคนิควิธีที่มีอยู่แล้ว

นอกจากนี้ยังสามารถประเมินค่าจากหัวข้อต่างๆ ดังนี้

- ★ ด้านคุณค่าทางความงามที่ทำให้ผู้ชมเกิดความอึดอึ้งใจที่ได้สัมผัสความงามในชิ้นงาน
- ★ ด้านคุณค่าทางความรู้สึกที่ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมในการรับรู้
- ★ ด้านความเชื่อความศรัทธาที่สื่อให้บุคคลในสังคมเกิดความเชื่อถือหรือเคารพบูชา
- ★ ด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สื่อให้สังคมเห็นว่าเป็นสัญลักษณ์ของสังคมนั้นๆ
- ★ ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์เพื่อเป็นเครื่องเตือนให้ระลึกถึงหรือเป็นการให้ความรู้แก่สังคม

“ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ” ผลงานศิลปะของ พินิจ โทธุโย

ตัวอย่างแนวการวิจารณ์ภาพเขียนในทรรศนะของปรีชา เถาทอง ซึ่งวิจารณ์ภาพเขียน “ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ” ของพินิจ โทธุโย

จุดเด่นของภาพ “ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ” น่าจะอยู่ที่**ความรู้สึก**ของผู้สร้างสรรค์ที่จะสื่อให้เห็น**รูปแบบของกรรมวิธี**และ**แนวเรื่อง**การบูชาถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร วิธีการแสดงออกจะใช้รูปบุคคลในอิริยาบถของการจุดประทีปพรชัยช่อดอกไม้ที่แสดงมาประกอบกับภาพบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร อาจกล่าวได้ว่าเป็น**วิธีการนำเสนอและการกำหนดตำแหน่งของรูปทรง** สัดส่วนที่บอกเล่าและแสดงสาระการเชื่อมต่อเหตุการณ์ในภาพ **การใช้น้ำหนักสี** และ**สัดส่วนรูปทรงทางกายภาพ** ยังไม่ประสานสัมพันธ์เท่าที่ควร แต่สภาพบรรยากาศโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้

นักเรียนจะเห็นได้ว่าแนวการวิจารณ์ในทรรศนะของปรีชา เถาทอง มีหัวข้อสำคัญดังนี้

๑. จุดเด่นของภาพ เน้นความรู้สึก เคารพ ศรัทธาเลื่อมใส
๒. รูปแบบของกรรมวิธี เด็ก ๑ คน และพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
๓. แนวเรื่อง เด็กทำกิริยาทำทางสื่อให้เห็นว่าต้องการถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ด้วยการจุดประทีปพรชัยช่อดอกไม้ (นอกจากกิริยาทำทางดังกล่าวนี้ นักเรียนอาจเขียนภาพเด็กกำลังถวายบังคม หรือก้มกราบ หรือเข้าแถวโค้งคำนับ หรือยกพนมมือขึ้นเหนือศีรษะ หรือกิริยาทำทางอื่นที่แสดงความจงรักภักดี)
๔. ตำแหน่งรูปทรง เด็กอยู่ด้านหน้า พระบรมสาทิสลักษณ์อยู่ด้านหลัง
๕. สัดส่วน เด็กตัวใหญ่มากเกินไปมากเกินความเป็นจริง
๖. น้ำหนักสี แสงและเงาที่ภาพเด็กเกิดจากแสงเทียนจึงไม่น่าสว่างครอบคลุมไปถึงเสื้อ
๗. บรรยากาศโดยรวม ทำให้รู้สึกได้เป็นเหตุการณ์ตอนกลางคืน

การวิจารณ์ภาพเขียน “ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ”

ขั้นข้อมูลภาพ เป็นงานจิตรกรรมสีอะคริลิก ขนาด ๑๐๐×๑๐๐ ซม. ชื่อภาพ “ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ” วาดโดย พินิจ โทธุโย

ขั้นพรรณนา เป็นภาพที่สื่อให้เห็นรูปแบบของกรรมวิธีและแนวเรื่องการบูชาถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในบรรยากาศตอนกลางคืน มีการจัดวางตำแหน่งเด็กอยู่ด้านหน้าในอิริยาบถของการจุดประทีปพรชัยช่อดอกไม้ แสงจากเทียนส่องสว่างเด่นชัดอยู่บนใบหน้าของเด็ก ด้านหลังเป็นพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ขั้นวิเคราะห์ มีการใช้แสงสว่างจับบนใบหน้าของเด็กให้เป็นจุดเด่น เพื่อเน้นให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมกับเหตุการณ์ในภาพ สัดส่วนเด็กตัวใหญ่มากเกินความเป็นจริง แสงและเงาอันเกิดจากแสงเทียนไม่น่าจะสว่างครอบคลุมไปถึงเสื้อเด็ก

ขั้นตีความหมาย ผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมกับเหตุการณ์ในภาพ รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

ขั้นประมาณค่า เน้นความรู้สึกได้ดี บรรยากาศโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ การใช้น้ำหนักสีและสัดส่วนรูปทรงทางกายภาพยังไม่ประสานสัมพันธ์กันเท่าที่ควร

ไปงานที่

๑.๑ กิจกรรมเรื่อง : การวิจารณ์ภาพเขียน

คำชี้แจง แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ ๓-๕ คน

- ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มรวบรวมภาพเขียน ภาพถ่ายจากหนังสือและนิตยสารข่าว หรือ สื่อบริการงานนิทรรศการ แล้วนำมาร่วมวิจารณ์ในห้องเรียน
- ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดหัวข้อในการวิจารณ์ (อาจใช้แนวการวิจารณ์ของ ปรีชา เถาทอง) ตามหัวข้อ จุดเด่นของภาพ รูปแบบกรรมวิธี แนวเรื่อง ตำแหน่งรูปทรง สัดส่วน น้ำหนักสี บรรยากาศโดยรวม หรือตามหัวข้อการวิจารณ์ที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ ชั้นข้อมูลภาพ ชั้นพรรณนา ชั้นวิเคราะห์ ชั้นตีความหมายและชั้นประมาณค่า นอกจากนี้ อาจเพิ่มเติมหัวข้อ การวิจารณ์ตามความเหมาะสมของนักเรียนเอง
- นักเรียนแต่ละกลุ่มผลัดเปลี่ยนกันวิจารณ์ภาพ โดยนำเสนอที่หน้าชั้นเรียน นักเรียนที่ฟัง คำวิจารณ์ถ้าเห็นด้วยให้กล่าวสนับสนุนเพิ่มเติม ถ้าไม่เห็นด้วยให้กล่าวคัดค้านคำวิจารณ์
- ถ้าความเห็นในคำวิจารณ์ไม่ตรงกันทุกคนต้องแสดงเหตุผลเพื่อหาข้อยุติในคำวิจารณ์ (อาจต้องใช้เวลานานแต่ต้องยอมเพื่อสร้างคุณสมบัติของนักเรียนให้เป็นผู้วิจารณ์ที่มีคุณภาพ)
- ครูควรสรุปงานศิลป์ทุกชิ้นที่นักเรียนนำมาวิจารณ์เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจในการวิจารณ์ ผลงานศิลปะอย่างถูกต้อง

ฝึกปฏิบัติ ๒

ความรู้พื้นฐานงานศิลป์

มาตรฐาน ศ ๑.๑ สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะ อย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัด : สิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้

ศ ๑.๑ (๑) อภิปรายเกี่ยวกับทัศนธาตุในด้านรูปแบบและแนวคิดของงานทัศนศิลป์ที่เลือกมา

สาระการเรียนรู้

- การจัดองค์ประกอบศิลป์

กิจกรรมเรื่อง : ความเป็นเอกภาพ

- ทัศนธาตุ (Visual Elements)

กิจกรรมเรื่อง : สร้างศิลปะจากรูปร่างเรขาคณิต

ความรู้และทักษะจากการเรียนรู้

คิดริเริ่มดัดแปลงใช้ทัศนธาตุและองค์ประกอบศิลป์ เทคนิควิธีการ และวัสดุอุปกรณ์ที่ หลากหลายมาสร้างงานทัศนศิลป์ตามความคิดและความสนใจแล้วสื่อให้ผู้อื่นรับรู้ได้

การจัดองค์ประกอบศิลป์

การจัดองค์ประกอบศิลป์ หมายถึง การนำทัศนธาตุมาจัดวางให้เกิดความงามตามหลักการรับรู้ของมนุษย์ ดังต่อไปนี้

๑. ความมีเอกภาพ คือ การจัดวางทัศนธาตุให้เป็นกลุ่มเป็นพวก และรับรู้ได้ว่าเป็นเรื่องราวเดียวกันหรือเป็นส่วนประกอบของภาพเดียวกัน โดยไม่รู้สึกราวมีสิ่งแปลกปลอมหลงปะปนเข้ามาในผลงานศิลปะชิ้นนั้น โดยเฉพาะความเป็นเอกภาพทางด้านเรื่องราวที่น่าเสนอมีความสำคัญมากต่อการยอมรับ ซึ่งแสดงถึงคุณภาพของผู้สร้างผลงาน เช่น ผลงานที่บอกเรื่องราวของพิธีกรรมทางศาสนา ถ้าในภาพปรากฏรูปเครื่องบินโบอิงบนท้องฟ้า ย่อมเป็นการยากที่จะให้ผู้ชมยอมรับว่าเป็นเรื่องราวเดียวกัน เช่นนี้คือขาดความเป็นเอกภาพด้านเรื่องราว

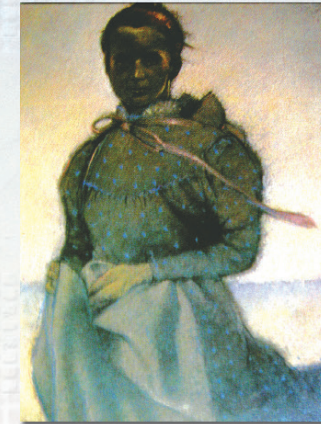

ดอกไม้ถูกจัดรวมไว้ด้วยกันเป็นช่อเดียว ทำให้เกิดความเป็นเอกภาพ รับรู้ได้ว่าเป็นช่อดอกไม้

๒. ความประสานกลมกลืน คือ การจัดวางทัศนธาตุให้มีความคล้ายคลึงกัน ดูเป็นพวกเดียวกันทั้งด้านรูปร่าง สี ทิศทาง การเคลื่อนไหว สัดส่วน พื้นผิว เพื่อให้เป็นไปตามธรรมชาติในบรรยากาศเดียวกัน ทั้งนี้จะส่งผลไปยังเรื่องของความมีเอกภาพอีกด้วย

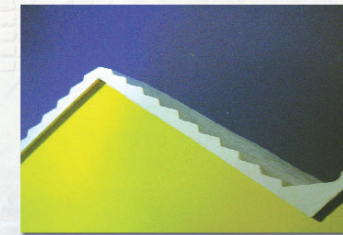
สีของภาพมีความกลมกลืนกัน ดูเหมือนแมวกำลังนอนหลับเพื่ออยู่ใต้อาหาร

ความขัดแย้งของสีพื้นและภาพคน ทำให้ภาพคนเด่นขึ้นและดึงดูดสายตา

๓. ความขัดแย้ง คือ การจัดวางทัศนธาตุให้ดูต่างจากส่วนใหญ่เพื่อสร้างความโดดเด่นหรือเน้นในส่วนนั้น ในการจัดองค์ประกอบของศิลปะควรจัดให้มีความประสานสัมพันธ์ระหว่างความกลมกลืนกับความขัดแย้งให้เหมาะสมโดยจัดให้มีความกลมกลืนกันเป็นส่วนใหญ่และความขัดแย้งเป็นส่วนน้อย อาจใช้อัตราส่วน ๗๐:๓๐ ก็ได้ เช่น การสร้างความขัดแย้งในเรื่องของสีโดยใช้สีตรงข้ามหรือสีที่โดดเด่นเติมลงไปภาพประมาณ ๓๐ เปอร์เซ็นต์ หรือการขัดแย้งในเรื่องทิศทาง ถ้าภาพส่วนใหญ่กำหนดทิศทางให้เส้นอยู่ในแนวนอน ควรเปลี่ยนทิศทางของเส้นให้ขัดแย้งโดยใช้เส้นในแนวตั้งผสมเข้าไป

๔. ความสมดุล คือ การจัดวางทัศนธาตุให้อยู่ในสภาพที่มีน้ำหนักซ้าย-ขวาของภาพเท่ากัน ไม่เอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง เช่นเดียวกับคนกำลังทาบของ เราสร้างความสมดุลโดยการเติมสิ่งของลงไปในกระจัดทั้ง ๒ ข้างให้มีน้ำหนักเท่ากัน จะใช้สิ่งของใดเติมลงไปก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งของชนิดเดียวกัน

ภาพแสดงความสมดุลโดยไม่จำเป็นต้องมีสิ่งเดียวกัน

ภาพแสดงความสมดุลของใบไม้

๕. จังหวะและลีลา คือ การวางตำแหน่งของทัศนธาตุให้มีระยะห่างเท่าๆ กัน หรือให้เกิดความเป็นระเบียบ หรือให้เป็นช่วงๆ ดูแล้วสบายตาไม่เกะกะ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของรูปและพื้น เช่น การจัดจังหวะของช่องไฟ การกำหนดขนาดของรูปให้เหมาะสมกับพื้นไม่เว้นพื้นมากเกินไปหรือรูปใหญ่เกินไป

"The Dance of Life"
ผลงานศิลปะของเอ็ดวาร์ด มุนช์ (Edvard Munch)

๖. สัดส่วน คือ ความสัมพันธ์ของขนาดในส่วนต่างๆ ของรูปทรงว่ามีความพอดีเหมาะสมอย่างไรด้วยการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ ซึ่งสัดส่วนต้องมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมสอดคล้องกัน จึงจะเกิดคุณค่าทางความงามและประโยชน์ใช้สอย

การแสดงรูปทรงของบุคคลที่มีสัดส่วนสัมพันธ์กัน

"La Marseillaise" ผลงานศิลปะของฟร็องซัว รูเด (Francois Rude)

๗. จุดสนใจ คือ การจัดวางทัศนธาตุที่ต้องการเน้นบนจุดซึ่งสายตามนุษย์รับรู้ได้มากที่สุด ได้แก่บริเวณที่อยู่รอบจุดศูนย์กลางของภาพ ส่วนที่อยู่จุดศูนย์กลางและส่วนที่อยู่ขอบภาพไม่ใช่ส่วนที่สายตามนุษย์รับรู้ได้มาก เป็นเพียงแค่มองผ่านไปหรือเพียงแค่มองด้วยทางตาเท่านั้น

การจัดแสดงจุดสนใจโดยใช้อำแสงส่องสว่างผ่านกลางภาพ ทำให้เห็นว่าจุดสนใจคือหญิงที่กำลังทำพริก

"ได้รับพระบารมีทุกสิ่งมีสุข" ผลงานศิลปะของอัมรินทร์ บุณศิริ

ไปงานที่ ๒.๑ กิจกรรมเรื่อง : ความเป็นเอกภาพ

คำชี้แจง แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ ๓-๕ คน

๑. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเก็บรวบรวมภาพคน สัตว์ หรือสิ่งของจากหนังสือและนิตยสารต่างๆ แล้วตัดภาพออกมาเป็นชิ้นๆ เช่น ถ้าเลือกภาพปลา ให้ตัดภาพปลาออกมาเป็นตัวๆ แล้วทากาวติดเสริมด้านหลังให้แข็งแรงด้วยกระดาษแข็ง

ภาพปลา
กระดาษแข็งทากาวติดด้านหลังภาพปลา

๒. ใช้โฟมทำแกนกลางเพื่อติดตั้งภาพ ทาสีโปสเตอร์เพื่อตกแต่งโฟมให้เป็นฉากหลัง เช่น ก้อนหินหรือต้นไม้ นำโฟมติดตั้งบนฐานที่แข็งแรง

ใช้โฟมทำแกนกลางทาสีให้ดูเป็นก้อนดิน
ฐานโฟมหรือวัสดุอื่นๆ

๓. ภาพสัตว์ในข้อ ๑ นำมาเสริมลวดด้านหลังเพื่อเสียบโฟมเป็นแกนกลาง โดยงอหลอดให้เป็นมุมฉากและใช้เทปกาวติดที่ด้านหลังภาพ ความยาวของหลอดที่ใช้เสียบให้กำหนดตามความต้องการของตนเอง

งอหลอดเป็นมุมฉาก
ติดลวดด้วยเทปกาวด้านหลังภาพ

ก๊อทก๊อท ๒

๑๑